Komisja Nadzoru Finansowego

Rekomendacja L

dotycząca roli biegłych rewidentów
w procesie nadzoru nad bankami oraz spółdzielczymi kasami
oszczędnościowo-kredytowymi

Warszawa, grudzień 2018 r.

I. Wprowadzenie

Rekomendacja L jest wydana na podstawie art. 137 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r. poz. 1876 z późn. zm.), art. 62 ust. 2 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (tekst jednolity: Dz. U z 2017 r. poz. 2065 z późn. zm.) oraz art. 11 ust. 1 i art. 67 ust. 2 ustawy z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 621 z późn. zm.) i adresowana jest do banków oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (SKOK) w celu kształtowania ich relacji z firmami audytorskimi i biegłymi rewidentami w taki sposób, by w możliwie najwyższym stopniu zapewnić stosowanie dobrych praktyk określonych treścią niniejszej Rekomendacji**.**

Znowelizowana Rekomendacja L wdraża nowy model współpracy pomiędzy uczestnikami procesu badania sprawozdań finansowych i sprawowania nadzoru nad jednostkami zainteresowania publicznego, tj. pomiędzy firmami audytorskimi, biegłymi rewidentami, organem nadzoru oraz podmiotami nadzorowanymi, których sprawozdania finansowe objęte są obowiązkiem badania, w kierunku wypracowania relacji o charakterze bardziej partnerskim i mniej hierarchicznym. W ocenie KNF, taka strategia komunikacyjna powinna zaowocować wzrostem skuteczności i efektywności nadzoru publicznego nad jednostkami zainteresowania publicznego jakimi są m.in. banki oraz SKOK, a także niezależności biegłych rewidentów i jakości badania sprawozdań finansowych, z korzyścią dla wszystkich uczestników rynku finansowego, a w konsekwencji powinna wzmocnić stabilność i bezpieczeństwo sektora finansowego.

Wydanie znowelizowanej Rekomendacji L zapewni spójność zawartych w tym dokumencie rekomendacji KNF w odniesieniu do roli biegłych rewidentów i firm audytorskich w procesie nadzoru nad bankami i spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi z aktualnie obowiązującymi przepisami prawa krajowego i wspólnotowego oraz standardami rynkowymi.

Niniejsza Rekomendacja dotyczy dobrych praktyk w zakresie współpracy biegłych rewidentów i firm audytorskich z organem nadzoru finansowego w obszarze wymiany danych i informacji pozyskiwanych przez biegłych rewidentów i firmy audytorskie w toku badania ustawowego sprawozdań finansowych banków i SKOK oraz mających znaczenie dla realizacji celów nadzoru nad wskazanymi podmiotami, które przedstawiają oczekiwania KNF wobec banków i spółdzielczych kas

oszczędnościowo-kredytowych w zakresie postępowania zgodnego z przepisami ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (Dz. U z 2017 r. poz. 1089 z późn. zm., dalej: ustawa o biegłych rewidentach).

Zapisy znowelizowanej Rekomendacji L w odniesieniu do relacji pomiędzy organem nadzoru finansowego a firmami audytorskimi i biegłymi rewidentami uwzględniają zmiany otoczenia regulacyjnego, wynikające w szczególności z reformy rynku usług audytorskich zarówno w ramach Unii Europejskiej, jak i na poziomie krajowym oraz zmieniającej się praktyki rynkowej w zakresie roli firm audytorskich i biegłych rewidentów w procesie nadzoru nad bankami oraz spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi.

Rekomendacja uwzględnia m.in. Zasady Ładu Korporacyjnego dla instytucji nadzorowanych, wydane przez KNF w dniu 22 lipca 2014 r., jak również akty prawne Unii Europejskiej oraz standardy wydawane przez inne instytucje nadzorcze i branżowe, w tym:

- Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/56/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r. zmieniającej Dyrektywę 2006/43/WE w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych,

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 537/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie szczegółowych wymogów dotyczących ustawowych badań sprawozdań finansowych jednostek interesu publicznego, uchylające decyzję Komisji 2005/909/WE, zwane dalej: "Rozporządzeniem nr 537/2014",

- Wytyczne Europejskiego Urzędu Nadzoru Bankowego (European Banking Authority; EBA) nr EBA/GL/2016/05 z dnia 7 listopada 2016 r. dotyczące komunikacji pomiędzy właściwymi organami nadzorującymi instytucje kredytowe a biegłym(i) rewidentem(-ami) i firmą(-ami) audytorską (-imi) w sprawie przeprowadzania ustawowych badań instytucji kredytowych *(Guidelines on communication between competent authorities supervising credit institutions and the statutory auditor(s) and the audit firm(s) carrying out the statutory audit of credit institutions),*

- Rekomendację H Komisji Nadzoru Finansowego dotyczącą systemu kontroli wewnętrznej w bankach przyjętą uchwałą KNF nr 141/2017 z dnia 25 kwietnia 2017 r.

Postanowienia Rekomendacji powinny być stosowane z uwzględnieniem zasady proporcjonalności, w tym z uwzględnieniem strukturalnych różnic i specyfiki działalności prowadzonej przez podmioty nadzorowane objęte jej zakresem (w szczególności w odniesieniu do spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych).

KNF oczekuje, że niniejsza Rekomendacja zostanie wprowadzona w bankach oraz spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych nie później niż do dnia 31 marca 2019 r.

II. Definicje

1) **Badanie ustawowe -** badanie rocznego skonsolidowanego sprawozdania finansowego grupy kapitałowej lub badanie rocznego sprawozdania finansowego, którego obowiązek przeprowadzania wynika z art. 64 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 395, z późn. zm., zwana dalej: ustawą o rachunkowości), przepisów innych ustaw lub przepisów prawa Unii Europejskiej, przeprowadzane zgodnie z krajowymi standardami badania, o którym mowa w art. 2 pkt 1 ustawy o biegłych rewidentach;

2) **Przegląd sprawozdania finansowego -** przegląd skonsolidowanego sprawozdania finansowego grupy kapitałowej lub sprawozdania finansowego, przeprowadzany zgodnie z krajowymi standardami przeglądu, o którym mowa w art. 2 pkt 4 ustawy o biegłych rewidentach;

3) **Biegły rewident** – osoba wpisana do rejestru biegłych rewidentów, wykonująca zawód w imieniu firmy audytorskiej, o której mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o biegłych rewidentach;

4) **Kluczowy biegły rewident -** zgodnie z art. 2 pkt 12 ustawy o biegłych rewidentach:

   a) w przypadku badania sprawozdania finansowego - biegły rewident wyznaczony przez firmę audytorską jako w głównym stopniu odpowiedzialny za przeprowadzenie badania w imieniu firmy audytorskiej, lub

   b) w przypadku badania skonsolidowanego sprawozdania finansowego grupy kapitałowej - biegły rewident wyznaczony przez firmę audytorską jako w głównym stopniu odpowiedzialny za przeprowadzenie badania skonsolidowanego sprawozdania finansowego grupy kapitałowej w imieniu firmy audytorskiej na poziomie jednostki dominującej danej grupy kapitałowej oraz biegły rewident wyznaczony jako w głównym stopniu odpowiedzialny za przeprowadzenie badania skonsolidowanego sprawozdania finansowego grupy kapitałowej na poziomie istotnych jednostek zależnych objętych skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym danej grupy kapitałowej, lub

c) biegły rewident podpisujący sprawozdanie z badania;

5) **Zespół wykonujący badanie** - zgodnie z art. 2 pkt 16 ustawy o biegłych rewidentach, wszystkie osoby zaangażowane w przeprowadzenie badania, w tym w szczególności zespół biegłych rewidentów, osoby przeprowadzające kontrolę jakości wykonania zlecenia i kadrę kierowniczą wyższego szczebla, oraz osoby odbywające aplikację, o której mowa w art. 4 ust. 2 pkt 5 ustawy o biegłych rewidentach, uczestniczących w przeprowadzanym badaniu oraz zatrudnianych przez firmę audytorską ekspertów i inne osoby wykonujące, w ramach danego badania, czynności na zlecenie lub pod kontrolą biegłego rewidenta lub firmy audytorskiej;

6) **Firma audytorska** - jednostka uprawniona do przeprowadzania badania sprawozdań finansowych, w której badania sprawozdań finansowych przeprowadzają biegli rewidenci, wpisana na listę, o której mowa w art. 57 ust. 1 ustawy o biegłych rewidentach i prowadząca działalność w jednej z dozwolonych form określonych w art. 46 tej ustawy;

7) **Zasady wyboru firmy audytorskiej** – regulacje wewnętrzne, o których mowa w art. 130 ust. 1 pkt 5 i 7 ustawy o biegłych rewidentach, banku albo SKOK będącej jednostką zainteresowania publicznego;

8) **Komórka kontroli wewnętrznej** – niezależna komórka audytu wewnętrznego mająca za zadanie badanie i ocenę, w sposób niezależny i obiektywny, adekwatności i skuteczności systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej. Komórką kontroli wewnętrznej w bankach spółdzielczych zrzeszonych w bankach zrzeszających może być komórka audytu wewnętrznego banku zrzeszającego realizująca kontrole na zasadach określonych w umowie zrzeszenia. W przypadku, gdy bank zrzeszający lub banki spółdzielcze są uczestnikami systemu ochrony, komórką kontroli wewnętrznej może być komórka audytu wewnętrznego systemu ochrony realizująca kontrole na zasadach określonych w umowie systemu ochrony;

9) **Uczestnik systemu ochrony** - uczestnik, o którym mowa w art. 22b ust. 1 ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 613);

10) **Organ zatwierdzający sprawozdanie finansowe -** organ, który zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz statutem jest uprawniony do zatwierdzania sprawozdania finansowego;

11) **Komitet audytu** - komitet do spraw audytu, o którym mowa w Rozporządzeniu nr 537/2014 oraz Rozdziale 8 ustawy o biegłych rewidentach, działający w jednostkach zainteresowania publicznego;

12) **Jednostka zainteresowania publicznego** - podmiot, o którym mowa w art. 2 pkt 9 ustawy o biegłych rewidentach (dalej: JZP);

13) **Bank** – bank krajowy, bank spółdzielczy oraz bank zrzeszający, rozumiane jako:

Bank krajowy - osoba prawna, o której mowa w art. 4 ust. 1 pkt 1 Prawa bankowego utworzona zgodnie z przepisami prawa, działająca na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym i mająca siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

Bank spółdzielczy - bank będący spółdzielnią, o którym mowa w art. 2 pkt 1 ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających;

Bank zrzeszający - bank w formie spółki akcyjnej, o którym mowa w art. 2 pkt 2 ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających utworzony przez banki spółdzielcze;

14) **Spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa** - spółdzielnia w rozumieniu art. 2 ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, dalej: SKOK;

15) **System kontroli wewnętrznej** - procedury i mechanizmy kontroli wewnętrznej, których celem jest wsparcie kierownictwa i pracowników banku w prawidłowym i efektywnym wykonywaniu obowiązków;

16) **Dokumentacja przetargowa** - w przypadku, gdy bank podlega przepisom ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (tekst jednolity: Dz.U z 2017 r. poz. 1579, z późn. zm.) jest to dokumentacja spełniająca wymogi określone w tej ustawie oraz zgodna

z regulacjami wynikającymi z Rozporządzenia 537/2014. W pozostałych przypadkach – jest to oferta zgodna z wymogami Rozporządzenia 537/2014.

II. Lista rekomendacji

Rekomendacja 1

Organy banku oraz organy SKOK powinny dołożyć wszelkich starań, by powierzyć badanie ustawowe biegłemu rewidentowi posiadającemu wiedzę i kompetencje zawodowe adekwatne do skali i stopnia złożoności działalności prowadzonej przez te podmioty, ich profilu ryzyka, a w szczególności do transakcji przez nie dokonywanych.

Rekomendacja 2

Komitet audytu lub inny organ nadzorczy lub kontrolny w JZP, któremu powierzono pełnienie funkcji komitetu audytu, opracowuje politykę i procedurę wyboru firmy audytorskiej w banku oraz SKOK.

Rekomendacja 3

Zasady wyboru firmy audytorskiej do przeprowadzenia badania ustawowego powinny zostać opracowane w sposób zapewniający ich transparentność oraz powinny określać czytelne, jednoznaczne i nie budzące wątpliwości kryteria wyboru firmy audytorskiej.

Rekomendacja 4

Na banku oraz SKOK spoczywa obowiązek informacyjny wobec Krajowej Rady Biegłych Rewidentów i KNF w zakresie rozwiązania umowy o badanie ustawowe oraz obowiązek informacyjny wobec KNF w zakresie istotnych zmian dotyczących umowy zawartej przez bank lub SKOK z firmą audytorską.

Rekomendacja 5

Bank oraz SKOK będący JZP powinny upewnić się przed dokonaniem wyboru firmy audytorskiej, że biegły rewident, który został rekomendowany do przeprowadzenia badania ustawowego, albo w przypadku SKOK niebędącej JZP biegły rewident wybrany bez rekomendacji, spełnia warunki do wyrażenia bezstronnej, niezależnej i obiektywnej opinii.

Rekomendacja 6

Bank oraz SKOK powinny współpracować z firmą audytorską i biegłymi rewidentami przeprowadzającymi badanie ustawowe w celu zwiększenia wydajności i efektywności ich

pracy w sposób zapewniający biegłemu rewidentowi zachowanie niezależności, obiektywizmu oraz zawodowego sceptycyzmu.

Rekomendacja 7

Bank w ramach systemu zarządzania powinien zapewnić prawidłowe funkcjonowanie systemu kontroli wewnętrznej. SKOK powinna zapewnić prawidłowe funkcjonowanie kontroli wewnętrznej.

Rekomendacja 8

Bank oraz SKOK powinny udostępnić biegłemu rewidentowi przeprowadzającemu badanie ustawowe lub świadczącemu usługę inną niż badanie ustawowe całokształt korespondencji prowadzonej z KNF co najmniej w okresie objętym tym badaniem do dnia sporządzenia przez biegłego rewidenta sprawozdania z badania lub do dnia sporządzenia raportu.

Rekomendacja 9

Bank oraz SKOK po każdym badaniu ustawowym lub przeglądzie sprawozdania finansowego powinny udostępnić KNF wszelkie dokumenty, dotyczące ustaleń biegłego rewidenta z badania lub przeglądu sprawozdania finansowego.

Rekomendacja 10

Realizacja przez firmę audytorską lub biegłego rewidenta obowiązku ujawniania informacji, danych i dokumentów dotyczących banku lub SKOK w ramach komunikacji z KNF następuje zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego.

Rekomendacja 11

Komunikacja pomiędzy bankiem albo SKOK, firmą audytorską i kluczowym biegłym rewidentem a KNF powinna mieć miejsce tak często, by zapewnić szybką i skuteczną wymianę informacji i danych na temat istotnych zagadnień zidentyfikowanych w trakcie wykonywania obowiązków przez każdą ze stron. Komunikacja może odbywać się z udziałem przedstawicieli kilku lub wszystkich podmiotów, o których mowa powyżej i na każdym etapie procesu nadzoru lub kontroli oraz może przebiegać dwojako: w formie spotkań lub formie pisemnej.

Rekomendacja 12

Komitet audytu lub inny organ nadzorczy lub kontrolny, któremu powierzono pełnienie funkcji komitetu audytu w JZP, opracowuje zasady postępowania w zakresie procesu ujawniania

i wymiany danych i informacji pomiędzy KNF, firmą audytorską, kluczowym biegłym rewidentem a komórką banku odpowiedzialną za mechanizmy kontrolne w ramach systemu kontroli wewnętrznej z zachowaniem warunków określonych w Rekomendacji 10.

Rekomendacja 13

Bank oraz SKOK, jako przedmiot czynności podejmowanych przez kluczowego biegłego rewidenta, firmę audytorską i KNF powinny pozostać głównym źródłem informacji dla wskazanych podmiotów w zakresie wykonywanych przez nie zadań.

Rekomendacja 14

W przypadkach, o których mowa w art. 136 ustawy Prawo bankowe oraz art. 62e ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych bank oraz SKOK udzielają firmie audytorskiej i biegłemu rewidentowi przeprowadzającemu badanie ustawowe wszelkich posiadanych informacji dotyczących zdarzeń, o których mowa w tych przepisach.

Rekomendacja 15

KNF powinna dążyć do zapewnienia stałej, płynnej i bezpośredniej wymiany informacji i danych pomiędzy Komitetem audytu banku lub Komitetem audytu SKOK, firmą audytorską i kluczowym biegłym rewidentem poprzez wspólne uczestnictwo w spotkaniach mających za przedmiot:

- analizę wyników inspekcji w banku lub SKOK;

- ocenę sytuacji banku lub SKOK;

- inne kwestie istotne dla funkcjonowania banku lub SKOK.

Rekomendacja 16

Pomiędzy KNF a firmami audytorskimi i kluczowymi biegłymi rewidentami przeprowadzającymi badanie ustawowe w banku lub SKOK powinna mieć miejsce wymiana informacji w celu identyfikacji zagrożeń i ryzyk wpływających na bezpieczeństwo systemu finansowego, co może kształtować warunki sprawowania nadzoru lub metodologię przeprowadzania badań ustawowych.

III. Rekomendacje

I. Ogólne reguły odpowiedzialności banku i SKOK za wybór biegłego rewidenta

Rekomendacja 1

Organy banku oraz organy SKOK powinny dołożyć wszelkich starań, by powierzyć badanie ustawowe biegłemu rewidentowi posiadającemu wiedzę i kompetencje zawodowe adekwatne do skali i stopnia złożoności działalności prowadzonej przez te podmioty, ich profilu ryzyka, a w szczególności do transakcji przez nie dokonywanych.

1.1 Dokonując wyboru biegłego rewidenta organy statutowe banku oraz SKOK powinny kierować się w szczególności takimi przesłankami jak obiektywizm, zawodowy sceptycyzm, uczciwość i należyta staranność biegłego rewidenta, przestrzeganie przez biegłego rewidenta zasad etyki zawodowej oraz tajemnicy zawodowej zgodnie z przepisami ustawy o biegłych rewidentach.

Rekomendacja 2

Komitet audytu lub inny organ nadzorczy lub kontrolny w JZP, któremu powierzono pełnienie funkcji komitetu audytu, opracowuje politykę i procedurę wyboru firmy audytorskiej w banku oraz SKOK.

2.1 Realizując politykę i procedury wyboru firmy audytorskiej, Komitet audytu przedstawia rekomendację dotyczącą wskazania firmy audytorskiej organowi zatwierdzającemu sprawozdanie finansowe lub radzie nadzorczej, jeśli zgodnie ze statutem decyzję w sprawie wyboru firmy audytorskiej podejmuje rada nadzorcza. O ile nie dotyczy to odnowienia zlecenia badania, rekomendacja komitetu audytu powinna zawierać uzasadnienie oraz przynajmniej dwie możliwości powierzenia zlecenia badania ustawowego. Komitet audytu powinien wyrazić również odpowiednio uzasadnioną preferencję wobec jednej z możliwości wskazanej w rekomendacji. Komitet audytu powinien wskazać, że jego rekomendacja jest wolna od wpływów strony trzeciej oraz że na komitet nie została nałożona żadnego rodzaju klauzula, która mogłaby ograniczać możliwość wyboru firmy audytorskiej do określonych kategorii lub wykazów firm audytorskich.

2.2 Bank oraz SKOK powinny bezpośrednio i niezwłocznie powiadamiać KNF o wszelkich podejmowanych przez strony trzecie próbach narzucenia klauzuli umownej lub wpływania w inny sposób na ich decyzję co do wyboru firmy audytorskiej.

2.3 Za nieważne z mocy prawa, zgodnie z art. 66 ust. 5a ustawy o rachunkowości uznaje się wszelkie klauzule umowne w umowach zawartych przez bank lub SKOK, które ograniczałyby do określonych kategorii lub wykazów firm audytorskich możliwość wyboru firmy audytorskiej przez organ dokonujący wyboru firmy audytorskiej na potrzeby przeprowadzenia badania ustawowego banku lub SKOK.

2.4 Wyboru firmy audytorskiej do przeprowadzenia badania ustawowego dokonuje organ zatwierdzający sprawozdanie, chyba że statut banku lub SKOK nadaje takie uprawnienia radzie nadzorczej.

2.5 Kierujący bankiem lub SKOK zawiera z firmą audytorską umowę o badania ustawowe. Pierwsza umowa o badanie ustawowe jest zawierana z firmą audytorską na okres nie krótszy niż dwa lata, z możliwością przedłużenia na kolejne co najmniej dwuletnie okresy z zachowaniem zgodności z przepisami o rotacji.

Rekomendacja 3

Zasady wyboru firmy audytorskiej do przeprowadzenia badania ustawowego powinny zostać opracowane w sposób zapewniający ich transparentność oraz powinny określać czytelne, jednoznaczne i nie budzące wątpliwości kryteria wyboru firmy audytorskiej.

3.1 Zasady wyboru firmy audytorskiej do przeprowadzenia badania ustawowego powinny zostać uregulowane w przyjętej do stosowania w banku lub SKOK procedurze oraz polityce wyboru firmy audytorskiej.

3.2 Zasady wyboru firmy audytorskiej oraz inne regulacje wewnętrzne związane z procesem badania ustawowego (polityka świadczenia usług przez firmę audytorską przeprowadzającą badanie, przez podmioty powiązane z firmą audytorską oraz przez członka sieci firmy audytorskiej dozwolonych usług niebędących badaniem, procedura świadczenia przez podmioty powiązane z firmą audytorską oraz przez członka sieci firmy audytorskiej dozwolonych usług niebędących badaniem) powinny być zgodne z obowiązującymi przepisami prawa, w tym w szczególności z ustawą o biegłych rewidentach oraz Rozporządzeniem nr 537/2014. W przypadku, gdy bank lub SKOK podlega przepisom ustawy Prawo zamówień publicznych postępowanie przetargowe w zakresie wyboru firmy audytorskiej powinno obywać się w trybie zamówień publicznych, o ile wymogi określone w przepisach ustawy prawo zamówień publicznych nie są sprzeczne z regulacjami wynikającymi z Rozporządzenia 537/2014.

3.3 Zasady wyboru firmy audytorskiej powinny zostać opracowane przez komitet audytu z uwzględnieniem następujących kryteriów:

a) komitet audytu banku lub SKOK, z wyłączeniem banku spółdzielczego zlecającego badanie ustawowe związkowi rewizyjnemu, może zaprosić dowolne firmy audytorskie do składania ofert w sprawie świadczenia usługi badania ustawowego, pod warunkiem zachowania zasady rotacji firmy audytorskiej, kluczowego biegłego rewidenta i stopniowej rotacji najwyższego rangą personelu oraz zapewnienia, że z udziału w procedurze wyboru nie są wykluczone firmy, które uzyskały mniej niż 15% całkowitego wynagrodzenia z tytułu badań od JZP w danym państwie Unii Europejskiej w poprzednim roku kalendarzowym. Komitet audytu banku spółdzielczego zlecającego badanie ustawowe związkowi rewizyjnemu zapewnia zachowanie zasady rotacji kluczowego biegłego rewidenta;

b) komitet audytu banku lub SKOK przygotowuje dokumentację przetargową dla zaproszonych firm audytorskich. Dokumentacja przetargowa umożliwia poznanie szczegółowego zakresu działalności banku lub SKOK oraz rodzaju badania ustawowego, które ma zostać przeprowadzone;

c) dokumentacja przetargowa zawiera transparentne i niedyskryminujące kryteria wyboru, które są stosowane do oceny ofert złożonych przez firmy audytorskie oraz uwzględnia standardy jakości dotyczące funkcjonowania firm audytorskich na polskim rynku usług audytorskich;

d) komitet audytu banku lub SKOK może prowadzić bezpośrednie negocjacje z zainteresowanymi oferentami w trakcie procedury wyboru;

e) komitet audytu banku lub SKOK ocenia oferty złożone przez firmy audytorskie zgodnie z kryteriami wyboru określonymi w dokumentacji przetargowej.

3.4 Zasady wyboru firmy audytorskiej na potrzeby przeprowadzania badania ustawowego nie powinny w żaden sposób ograniczać możliwości wyboru firmy audytorskiej.

3.5 SKOK niebędąca JZP może nie stosować postanowień zawartych w Rekomendacji 3.3.

Rekomendacja 4

Na banku oraz SKOK spoczywa obowiązek informacyjny wobec Krajowej Rady Biegłych Rewidentów i KNF w zakresie rozwiązania umowy o badanie ustawowe oraz obowiązek informacyjny wobec KNF w zakresie istotnych zmian dotyczących umowy zawartej przez bank lub SKOK z firmą audytorską.

4.1 Bank lub SKOK powinny poinformować KNF z 7-dniowym wyprzedzeniem, licząc od dnia powzięcia informacji, o zamiarze:

a) wypowiedzenia umowy o badanie ustawowe;
b) skrócenia okresu obowiązywania umowy o badanie ustawowe;
c) zmiany firmy audytorskiej z przyczyny innej niż wskutek rozwiązania umowy o badanie ustawowe.

4.2 Bank lub SKOK informuje KNF oraz Krajową Radę Biegłych Rewidentów niezwłocznie tj. w terminie nie dłuższym niż 7 dni kalendarzowych o przeprowadzonej w trakcie badania ustawowego zmianie biegłego rewidenta oraz o rozwiązaniu umowy o badanie ustawowe wraz z podaniem stosownego wyjaśnienia przyczyn rozwiązania umowy.

4.3. Informacja, o której mowa w Rekomendacji pkt 4.1 powinna zawierać stanowisko uzasadniające zamiar dokonania zmian umowy z biegłym rewidentem lub firmą audytorską.

4.4 Uzasadnienie zamiaru dokonania zmian umowy z firmą audytorską, o których mowa w pkt 4.1, powinno w szczególności wskazywać, czy kluczowy biegły rewident wydał opinię z zastrzeżeniem, odmówił wydania opinii lub przedstawił uwagi objaśniające (lub zidentyfikowano błędy z poprzednich lat lub dokonano przekształcenia danych porównywalnych) dotyczące poprzednich okresów sprawozdawczych, wraz ze wskazaniem terminów wystąpienia wymienionych wyżej zdarzeń.

4.5 Na podstawie art. 66 ust. 7 ustawy o rachunkowości umowę o badanie ustawowe można rozwiązać w sytuacji zaistnienia uzasadnionej podstawy. Za uzasadnioną podstawę można uznać w szczególności wystąpienie zdarzeń uniemożliwiających spełnienie wymagań określonych przepisami prawa dotyczącymi przeprowadzenia badania, w tym w zakresie stosowania zasad etyki zawodowej i krajowych standardów wykonywania zawodu oraz w zakresie niezależności.

4.6 Uzasadnioną podstawę rozwiązania umowy o badanie ustawowe mogą stanowić także niedotrzymanie warunków umowy innych niż skutkujące możliwością wyrażenia opinii z zastrzeżeniem, opinii negatywnej lub odmowy wyrażenia opinii, jak również przekształcenia, zmiany właścicielskie i zmiany organizacyjne uzasadniające zmianę firmy audytorskiej lub nieprzeprowadzenie badania.

4.7 Różnice poglądów w zakresie stosowania zasad rachunkowości lub standardów badania nie stanowią uzasadnionej podstawy rozwiązania umowy o badanie ustawowe.

Rekomendacja 5

Bank oraz SKOK będący JZP powinny upewnić się przed dokonaniem wyboru firmy audytorskiej, że biegły rewident, który został rekomendowany do przeprowadzenia badania ustawowego, albo w przypadku SKOK niebędącej JZP biegły rewident wybrany bez rekomendacji, spełnia warunki do wyrażenia bezstronnej, niezależnej i obiektywnej opinii.

5.1 Przed zawarciem umowy o badanie ustawowe komitet audytu lub inny organ nadzorczy lub kontrolny, któremu powierzono pełnienie funkcji komitetu audytu w banku lub SKOK powinien upewnić się, że wybrana do przeprowadzenia badania ustawowego firma audytorska oraz kluczowy biegły rewident spełniają wymogi niezależności wynikające z obowiązujących przepisów i standardów jakości, a także, że w firmie audytorskiej istnieją rozwiązania organizacyjne zapewniające spełnienie wymogów niezależności, firma audytorska dysponuje kompetentnymi pracownikami, posiada odpowiednie zasoby czasu oraz dysponuje innymi zasobami umożliwiającymi właściwe przeprowadzenie badania oraz że osoba wyznaczona jako kluczowy biegły rewident posiada uprawnienia do przeprowadzania obowiązkowych badań ustawowych.

5.2 Bank oraz SKOK przed zawarciem umowy o badanie ustawowe powinny upewnić się, że pracownicy i inne osoby, z których usług firma audytorska korzysta lub które nadzoruje i które biorą bezpośredni udział w czynnościach w zakresie badania, posiadają odpowiednią wiedzę oraz umiejętności wynikające z dotychczasowego doświadczenia w celu realizacji przydzielonych im obowiązków, a także by wykonywane przez nich zlecenie badania było zgodne z obowiązującymi dla tego zlecenia standardami badania i obowiązującymi wymogami ustawowymi w zakresie niezależności oraz rotacji firmy audytorskiej i kluczowego biegłego rewidenta.

5.3 Bank oraz SKOK powinny dochować należytej staranności, by firma audytorska oraz członkowie zespołu wykonującego badanie ustawowe i potencjalnie mogącego wpłynąć na jego wynik spełniali wymóg niezależności od badanej jednostki i nie brali udziału w procesie podejmowania przez nie decyzji co najmniej w okresie objętym badaniem ustawowym oraz w trakcie przeprowadzania badania.

5.4 Realizacja wymogów, określonych w Rekomendacji 5.1 oraz 5.2 może polegać na uzyskaniu od biegłego rewidenta oraz firmy audytorskiej odpowiednich pisemnych oświadczeń.

II. Relacje komórki kontroli wewnętrznej z biegłymi rewidentami

Rekomendacja 6

Bank oraz SKOK powinny współpracować z firmą audytorską i biegłymi rewidentami przeprowadzającymi badanie ustawowe w celu zwiększenia wydajności i efektywności ich pracy w sposób zapewniający biegłemu rewidentowi zachowanie niezależności, obiektywizmu oraz zawodowego sceptycyzmu.

6.1 Bank oraz SKOK nie powinny ingerować w przeprowadzanie przez biegłego rewidenta badania ustawowego w sposób, który mógłby wpływać w szczególności na jego zawodowy sceptycyzm albo zagrażać jego niezależności i obiektywizmowi.

6.2 Bank oraz SKOK powinny zapewnić biegłemu rewidentowi warunki do zachowania zawodowego sceptycyzmu, w szczególności przy ocenie szacunków dotyczących wartości godziwej i utraty wartości aktywów, rezerw i przyszłych przepływów pieniężnych, mających znaczenie dla ich zdolności do kontynuowania działalności.

Rekomendacja 7

Bank w ramach systemu zarządzania powinien zapewnić prawidłowe funkcjonowanie systemu kontroli wewnętrznej. SKOK powinna zapewnić prawidłowe funkcjonowanie kontroli wewnętrznej.

7.1 W ramach celów ogólnych systemu kontroli wewnętrznej bank powinien zaprojektować system kontroli wewnętrznej w sposób zapewniający wiarygodność sprawozdawczości finansowej, skuteczność oraz zgodność z mającymi zastosowanie przepisami prawa i regulacjami wewnętrznymi.

7.2 System kontroli wewnętrznej powinien uwzględniać:

a) zakres i stopień złożoności prowadzonej działalności;

b) zakres stosowania przepisów prawa, standardów rynkowych i obowiązujących regulacji wewnętrznych;

c) stopień realizacji planów operacyjnych i biznesowych;

d) kompletność i prawidłowość procedur księgowych;

e) funkcjonalność i bezpieczeństwo środowiska informatycznego;

f) strukturę organizacyjną;

g) zakres czynności objętych outsourcingiem;

oraz ich wpływ na efektywność systemu kontroli wewnętrznej zgodnie z Rekomendacją H dotyczącą systemu kontroli wewnętrznej w bankach.

7.3 System kontroli wewnętrznej powinien pozwalać na dokonanie przez biegłego rewidenta oceny skuteczności mechanizmów kontrolnych w zakresie zapewniania wiarygodności i rzetelności sprawozdania finansowego.

7.4 SKOK powinna zapewnić zasady funkcjonowania kontroli wewnętrznej w sposób pozwalający na dokonanie przez biegłego rewidenta oceny skuteczności mechanizmów kontrolnych w zakresie zapewniania wiarygodności i rzetelności sprawozdania finansowego.

III. Udostępnianie biegłemu rewidentowi dokumentacji dotyczącej kontaktów banków i SKOK z KNF

Rekomendacja 8

Bank oraz SKOK powinny udostępnić biegłemu rewidentowi przeprowadzającemu badanie ustawowe lub świadczącemu usługę inną niż badanie ustawowe całokształt korespondencji prowadzonej z KNF co najmniej w okresie objętym tym badaniem do dnia sporządzenia przez biegłego rewidenta sprawozdania z badania lub do dnia sporządzenia raportu.

8.1 Jeżeli w okresie objętym badaniem ustawowym lub inną niż badanie usługą wykonywaną przez biegłego rewidenta do dnia wydania przez biegłego rewidenta sprawozdania z badania lub do dnia wydania raportu bank lub SKOK stanowiła przedmiot kontroli, w tym inspekcji KNF, powinna udostępnić biegłemu rewidentowi przeprowadzającemu badanie ustawowe wszystkie posiadane protokoły z kontroli lub inspekcji zarówno kompleksowych, jak i problemowych przeprowadzonych przez KNF lub inne podmioty.

8.2 W przypadku, gdy biegły rewident przeprowadza badanie ustawowe banku lub SKOK, powinny one udostępnić mu również wszystkie żądane przez biegłego rewidenta protokoły z inspekcji przeprowadzonych w badanym podmiocie w okresach poprzedzających okres objęty badaniem.

8.3 Udostępniona przez bank biegłemu rewidentowi korespondencja z KNF powinna obejmować w szczególności protokoły podsumowujące wyniki kontroli, wyniki Badania i Oceny Nadzorczej (BION) oraz zalecenia nadzorcze wraz z raportami okresowymi banku dotyczącymi terminów i stopnia zaawansowania ich realizacji.

8.4 Udostępniona przez SKOK biegłemu rewidentowi korespondencja z KNF powinna obejmować w szczególności protokoły podsumowujące wyniki kontroli oraz zalecenia nadzorcze wraz z raportami okresowymi dotyczącymi terminów i stopnia zaawansowania ich realizacji.

IV. Dokumentacja z badania ustawowego i jej dostępność

Rekomendacja 9

Bank oraz SKOK po każdym badaniu ustawowym lub przeglądzie sprawozdania finansowego powinny udostępnić KNF wszelkie dokumenty, dotyczące ustaleń biegłego rewidenta z badania lub przeglądu sprawozdania finansowego.

9.1 Rekomendacja stanowi rozszerzenie obowiązku przekazania KNF sprawozdania finansowego i sprawozdania z badania biegłego rewidenta wraz z odpisem uchwały lub postanowienia organu zatwierdzającego o zatwierdzeniu sprawozdania finansowego i podziale zysku lub pokryciu straty.

9.2 Dokumenty, dotyczące ustaleń biegłego rewidenta z badania ustawowego lub przeglądu sprawozdania finansowego banku lub SKOK powinny obejmować w szczególności:

a) protokoły ze spotkań, w tym spotkań podsumowujących, z udziałem zarządu, rady nadzorczej lub komitetu audytu banku lub SKOK;
b) list i rekomendacje dla zarządu banku lub SKOK;
c) odpowiedź zarządu na skierowany przez biegłego rewidenta list po badaniu ustawowym wraz z harmonogramem realizacji rekomendacji biegłego rewidenta;
d) sprawozdanie dodatkowe dla komitetu audytu, którego obowiązek sporządzenia wynika z art. 11 Rozporządzenia 537/2014;
e) okresowe informacje z realizacji przez bank lub SKOK harmonogramu rekomendacji przekazanych przez biegłego rewidenta.

9.3 Rekomendacja 9.2 d) nie ma zastosowania do SKOK.

V. Tajemnica zawodowa

Rekomendacja 10

Realizacja przez firmę audytorską lub biegłego rewidenta obowiązku ujawniania informacji, danych i dokumentów dotyczących banku lub SKOK w ramach komunikacji z KNF następuje zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego.

10.1 Ujawnianie danych i informacji przez biegłego rewidenta lub firmę audytorską w ramach komunikacji z KNF może nastąpić tylko w zakresie i przypadkach wskazanych przez przepisy prawa, ze szczególnym uwzględnieniem wiążących biegłego rewidenta i firmę audytorską przepisów dotyczących tajemnicy zawodowej.

VI. Ujawnianie i wymiana informacji między biegłymi rewidentami a KNF

Rekomendacja 11

Komunikacja pomiędzy bankiem lub SKOK, firmą audytorską i kluczowym biegłym rewidentem a KNF powinna mieć miejsce tak często, by zapewnić szybką i skuteczną wymianę informacji i danych na temat istotnych zagadnień zidentyfikowanych w trakcie wykonywania obowiązków przez każdą ze stron. Komunikacja może odbywać się z udziałem przedstawicieli kilku lub wszystkich podmiotów, o których mowa powyżej i na każdym etapie procesu nadzoru lub kontroli oraz może przebiegać dwojako: w formie spotkań lub formie pisemnej.

11.1 Komunikacja w formie spotkań powinna stanowić podstawowy sposób przekazywania informacji i danych pomiędzy firmą audytorską i kluczowym biegłym rewidentem a KNF.

11.2 Częstotliwość i zakres komunikacji pomiędzy firmą audytorską i kluczowym biegłym rewidentem a KNF powinny być dostosowane do konkretnych okoliczności i realizowane z uwzględnieniem charakterystyki badanego banku lub SKOK, w tym ryzyka i znaczenia danego banku lub SKOK dla stabilności systemu finansowego. W przypadkach dotyczących zagadnień istotnych (takich jak wydanie opinii z zastrzeżeniem, wydanie opinii negatywnej, odmowa wydania opinii, istnienie zagrożenia lub wątpliwości dotyczące kontynuowania działalności) komunikacja powinna następować niezwłocznie. Komunikacja może być inicjowana przez każdą ze stron. Komunikacja w formie spotkań powinna być dokumentowana w formie protokołów lub pisemnych notatek, przekazywanych do wiadomości wszystkim uczestnikom danego spotkania.

11.3 W przypadku gdy wymagane lub podejmowane są zintensyfikowane działania nadzorcze, komunikacja powinna być prowadzona z większą częstotliwością w celu uzyskania bardziej precyzyjnych informacji na temat banku lub SKOK (komunikacja szczegółowa).

11.4 Komunikacja pomiędzy firmą audytorską i kluczowym biegłym rewidentem a KNF powinna być otwarta, konstruktywna oraz prowadzona w formie pisemnej w przypadku zagadnień wymagających przejrzystości przekazu oraz udokumentowania przepływu informacji i danych. Przykładowo, komunikacja pisemna wskazana jest w przypadkach dotyczących technicznych zmian regulacyjnych, sprawozdawczości, mechanizmów kontrolnych i ich niezależnego monitorowania, zmian w obowiązujących przepisach i innych złożonych kwestii.

Rekomendacja 12

Komitet audytu lub inny organ nadzorczy lub kontrolny, któremu powierzono pełnienie funkcji komitetu audytu w JZP, opracowuje zasady postępowania w zakresie procesu ujawniania

i wymiany danych i informacji pomiędzy KNF, firmą audytorską, kluczowym biegłym rewidentem a komórką banku odpowiedzialną za mechanizmy kontrolne w ramach systemu kontroli wewnętrznej z zachowaniem warunków określonych w Rekomendacji 10.

12.1 Bank powinien zapewnić zasoby kadrowe dedykowane obsłudze procesu udostępniania danych i informacji przez komórkę odpowiedzialną za mechanizmy kontrolne w ramach jej systemu kontroli wewnętrznej.

Rekomendacja 13

Bank oraz SKOK, jako przedmiot czynności podejmowanych przez kluczowego biegłego rewidenta, firmę audytorską i KNF powinny pozostać głównym źródłem informacji dla wskazanych podmiotów w zakresie wykonywanych przez nie zadań.

13.1 Zakres udostępnianych oraz przekazywanych danych i informacji powinien odpowiadać kompetencjom i zadaniom realizowanym przez każdą ze stron oraz pozostawać w zgodzie z odpowiednimi przepisami prawa.

Rekomendacja 14

W przypadkach, o których mowa w art. 136 ustawy Prawo bankowe oraz art. 62e ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych bank oraz SKOK udzielają firmie audytorskiej i biegłemu rewidentowi przeprowadzającemu badanie ustawowe wszelkich posiadanych informacji dotyczących zdarzeń, o których mowa w tych przepisach.

14.1 KNF na wniosek biegłego rewidenta lub firmy audytorskiej, z zastrzeżeniem przepisów o tajemnicy zawodowej, może udzielić informacji, w tym przed lub w trakcie badania ustawowego banku lub SKOK, mogących mieć znaczenie dla zidentyfikowanych ryzyk potencjalnie istotnych z punktu widzenia efektywności i skuteczności badania przeprowadzanego przez biegłego rewidenta.

Rekomendacja 15

KNF powinna dążyć do zapewnienia stałej, płynnej i bezpośredniej wymiany informacji i danych pomiędzy Komitetem audytu banku lub Komitetem audytu SKOK, firmą audytorską i kluczowym biegłym rewidentem poprzez wspólne uczestnictwo w spotkaniach mających za przedmiot:

- analizę wyników inspekcji w banku lub SKOK;

- ocenę sytuacji banku lub SKOK;

- inne kwestie istotne dla funkcjonowania banku lub SKOK.

15.1 Formuła i harmonogram spotkań powinny zostać ustalone w sposób zapewniający efektywną wymianę informacji, danych i dokumentów źródłowych.

15.2 Częstotliwość i regularność wymiany informacji i danych dotyczących nadzorowanej instytucji kredytowej powinny zapewnić odpowiednie warunki dla sprawowania skutecznego i efektywnego nadzoru nad instytucjami kredytowymi. Wymiana informacji powinna następować nie rzadziej niż raz w danym roku kalendarzowym.

Rekomendacja 16

Pomiędzy KNF a firmami audytorskimi i kluczowymi biegłymi rewidentami przeprowadzającymi badanie ustawowe w banku lub SKOK powinna mieć miejsce wymiana informacji w celu identyfikacji zagrożeń i ryzyk wpływających na bezpieczeństwo systemu finansowego, co może kształtować warunki sprawowania nadzoru lub metodologię przeprowadzania badań ustawowych.

16.1 Komunikacja powinna być prowadzona z uwzględnieniem ryzyka i znaczenia danego banku lub SKOK lub sektora bankowego lub sektora SKOK dla stabilności systemu finansowego.

16.2 Komunikacja powinna być realizowana tak często, by umożliwić minimalizacje skutków identyfikacji zagrożeń i ryzyk wpływających na bezpieczeństwo systemu finansowego.

16.3 Komunikacja powinna być prowadzona niezależnie od harmonogramu spotkań realizowanych w relacjach indywidualnych pomiędzy firmą audytorską lub kluczowym biegłym rewidentem przeprowadzającym badanie ustawowe banku lub SKOK a KNF.

16.4 Komunikacja powinna być prowadzona na każdym etapie realizacji przez KNF procesu nadzorczego lub stosowania mechanizmów inspekcyjnych (kontrolnych) wobec banku lub SKOK. Terminy komunikacji powinny być wzajemnie konsultowane przez zainteresowane strony.

16.5 Żadna ze stron nie powinna wykorzystywać efektów pracy drugiej strony w sposób, który mógłby skutkować ograniczeniem zakresu jej zaangażowania w procesie realizacji zadań i obowiązków, przypisanych na podstawie obowiązujących przepisów.

Spis treści

I. Wprowadzenie 2
II. Definicje 5
II. Lista rekomendacji 9
Rekomendacja 1 9
Rekomendacja 2 9
Rekomendacja 3 9
Rekomendacja 4 9
Rekomendacja 5 9
Rekomendacja 6 9
Rekomendacja 7 10
Rekomendacja 8 10
Rekomendacja 9 10
Rekomendacja 10 10
Rekomendacja 11 10
Rekomendacja 12 10
Rekomendacja 13 11
Rekomendacja 14 11
Rekomendacja 15 11
Rekomendacja 16 11
III. Rekomendacje 12
I. Ogólne reguły odpowiedzialności banku i SKOK za wybór biegłego rewidenta 12
Rekomendacja 1 12
Rekomendacja 2 12
Rekomendacja 3 13
Rekomendacja 4 14
Rekomendacja 5 16
II. Relacje komórki kontroli wewnętrznej z biegłymi rewidentami 17
Rekomendacja 6 17
Rekomendacja 7 17
III. Udostępnianie biegłemu rewidentowi dokumentacji dotyczącej kontaktów banków i SKOK z KNF 18
Rekomendacja 8 18
IV. Dokumentacja z badania ustawowego i jej dostępność 19
Rekomendacja 9 19
V. Tajemnica zawodowa 19
Rekomendacja 10 19
VI. Ujawnianie i wymiana informacji między biegłymi rewidentami a KNF 20
Rekomendacja 11 20
Rekomendacja 12 20
Rekomendacja 13 21
Rekomendacja 14 21
Rekomendacja 15 21
Rekomendacja 16 22
Spis treści 23